

Från idyll till kaos i Gammalsvenskby

En ny bok

Banditer i byn
Sigfrid Hoas
Alvina Förlag

SOMMAREN 1929 övergav invånarna i Gammalsvenskby 886 personer det tilltagande förtrycket i Sovjetunionen och begav sig till Sverige, det land som deras förfäder lämnat flera hundra år tidigare. Under Röda Korsets beskydd reste de tio dygn genom Europa och landade i Trelleborg den 1 augusti. Dagen därpå samlades de till sin första gudstjänst på svensk mark i Jönköping!

De hade väntat sig att komma till ett "hemland" som gav dem frihet och trygga levnadsvillkor. Men Sverige var, liksom västvärlden i övrigt, just på väg in i den stora depressionen, och svenskbyborna var ingen önskad arbetskraft. De mötte samma svårigheter som många invandrare idag. En tredjedel av immigranterna återvände efter ett par år till Ukraina; det är ett litet fåtal av dessa och deras barn som idag bevarar

svenskt språk och svenska traditioner i byn vid Dnjepr. Av de andra två tredjedelarna utvandrade en mindre grupp till Kanada. Ättlingarna till dem som stannade i Sverige är numera spridda över landet; ett fåtal bor kvar i Södra Vätterbygden, fler på Gotland.

DEN PERSON SOM betydde mest för gammalsvenskbybornas flyttning till Sverige hette Kristoffer Hoas (1877 - 1941).

Han var bondson men fick möjlighet att utbilda sig till lärare och höll svensk skola för barnen i byn. Tillsammans med sin hustru, den svenskfödda Emma Skarstedt som kommit till Gammalsvenskby som missionär 1899, svarade han för bybornas gudstjänstliv.

1922 besökte han Sverige och blev prästvigd av ärkebiskop Nathan Söderblom. Kristoffer Hoas var en person med stark vilja, orubblig tro och djupt engagemang för svenskt språk och svensk kultur. Han höll kontakt med Sverige genom flera besök i landet och spelade sen en avgörande roll

Afvärden från Gammalsvenskby i juli 1929. Byborna står redo på Dnjeprs strand för ombordstigning på två flodångare.

för förberedelsen till den stora flyttningen.

En av makarna Hoas söner hette Sigfrid Hoas (1908-1984). Han växte upp i Gammalsvenskby men flyttade till Sverige redan 1923. Efter studentexamen studerade han vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, prästvigdes och var verksam inom EFS, bland annat

som folkhögskollärare. Han skrev en utförlig berättelse om sin barndom i prästhemmet, och händelserna i svenskbyn fram till dess han som femton-åring lämnade Ukraina. Berättelsen publicerades första gången 1959, trettio år efter bybornas flyttning till Sverige, och kom ut på nytt efter hans död.

Nu har det nystartade lilla förlaget Alvina gett ut Sigfrid Hoas minnesbilder i en vacker volym med titeln *Banditer i byn och andra texter om Gammalsvenskby*. Boken har en informativ och personligt hållen inledning, skriven av författarens dotter Britta Hoas, och är illustrerad med många intressanta foton ur familjearkivet, bland annat en helsidesbild från den nämnda frluftsgudstjänsten i Jönköping den 2 augusti 1929.

SIGFRID HOAS skildring av livet i Gammalsvenskby fram till 1923 bjuder på en fängslande läsning. Barndomshemmet med syskonens lekar, badutflykterna till floden, promenaderna i vingården, skördarna på den bördiga stäppjorden, skola, kyrka och festseder tecknas som en charmerande idyll. Men efter den ryska Oktoberrevolutionen förändras plötsligt allting.

Banditer börjar härja i byn, inbördeskriget mellan röda och vita krossar allt vad idyll heter. Och så följer missväxten med hungersnöd och kaos. Det

är ett förvandlingsnummer av värsta slag.

I sista stund, när byborna redan börjat frukta att de måste gräva sina egna gravar, kommer dock hjälpen. Svartahavsbåten Odessa lägger till vid Dnjepr-stranden, lastad med matvaror och andra nödenheter från Sverige. Jag ska aldrig glömma, när jag påskdagen [1922] satt och åt knäckebröd!, skriver Sigfrid Hoas.

I DE ANDRA TEXTER som publiceras i den nya boken skildrar författaren svenskbybornas fromhetsliv, en prästs verksamhet och bykyrkans historia. Föräldrarna får var sitt eget kapitel, skrivna med både värme och humor. Det förekommer en del upprepningar i boken, men det bortser man gärna ifrån, när man faktiskt kommer människorna i denna svenska kulturutpost så nära.

Alvina Förlag har all heder av antologin med Sigfrid Hoas berättelser.

JOSEF RYDÉN
lektor
Nässjö